

Televisio, terapiadiskurssi ja historian käsitys

Mimi Whiten haastattelu

Fullbright-professori Mimi White opetti Helsingin yliopiston viestinnän laitoksella ja Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella syyslukukaudella 1994. Tässä haastattelussa White puhuu mm. television terapiadiskurssista ja television vaikutuksesta historian käsitykseen, postmodernismista sekä etnografisen ja tekstilähtöisen televisiotutkimuksen eroista.

White työskentelee chicagolaisen Northwestern Universityn apulaisprofessorina radio-, elokuva- ja televisiotutkimuksen laitoksella, jonka johtajana hän on myös toiminut. White on erikoistunut elokuva- ja televisiotutkimukseen sekä feministiseen populaarikulttuurin tutkimukseen.

Vuonna 1992 White julkaisi teoksen *Tele-Advising. Therapeutic Discourse in American Television*. Hän on myös toimittanut yhdessä Jim Schwochin ja Susan Reillyn kanssa teoksen *Media Knowledge: Popular Culture, Pedagogy, and Critical Citizenship* (1992). Lisäksi White on kirjoittanut lukuisissa antologioissa, joista suomalaisille ehkä tutuin on Robert Allenin toimittama *Channels of Discourse: Television and Contemporary Criticism* (2. painos 1992).

— *Tele-Advising* tarkastelee erilaisia ohjelmatyyppejä. Tarkoituksena on kehittää ajatusta terapiadiskurssista. Aloitin Michel Foucaultin teoksesta *The History of Sexuality* ja tunnustamisen ajatuksesta. Tunnustaminen on erityisesti länsimainen historiallinen muoto tuottaa totuutta. Tunnustaessan yksilö puhuu itsestään ensimmäisessä persoonassa. Tähän liittyy paine tuottaa totuutta suhteessa toiseen persoonaan eli sille, jolle tunnustetaan.

— Havaitsin, että televisiossa oli paljon tilanteita, joissa toistui tämä minä-sinä -suhde. Sillä että katsojaa lähestytään tällä tavalla henkilökohtaisesti minä-sinä -suhteen kautta, on merkitystä katsojan ja tekstin väliseen suhteeseen. Televisiossa oli paljon ohjelmia, joissa katsojan toivotaan samaistuvan joko tunnustajaan tai siihen jolle tunnustetaan. Joskus on myös tilanteita, joissa katsojan on mahdollista osallistua tunnustamisprosessiin.

— Terapia on kirjassani siis jonkinlainen kertomuksellinen strategia. Kysymys on mm. siitä, miten kertomukset syntyvät ja miten katsojien odotetaan osallistuvan esitykseen, nauttivan siitä ja löytävän suhteensa siihen. Tutkin kirjassa sitä, miten terapiadiskurssi erilaisissa genreissä liittyy kulttuurikulttuuriin ja miten se viitatessaan laajemmin tunnettuun terapiamuotoon se viittaa hyvin

konventionaalisiiin sukupuolirooleihin. Televisio myös määrittelee uudelleen tunnustamisen, koska sen teksteissä on tietyt puhuja-asemat. Siellä totuus, joka syntyy tunnustamisen tuloksena, on aina tilannesidonnainen. Se ei ole koskaan absoluuttinen eikä se koskaan perustu myöskään vain yhden ihmisen puheeseen, vaan useiden minä-sinä -rakenteen sisällä puhuvien ihmisten puheeseen.

— Katsoin erilaisia terapiaohjelmia, mm. seksiterapiaohjelmia, jotka ovat ikään kuin kirja-esimerkkejä terapiaohjelmista. Katsoin myös ohjelmia, jotka liittyivät parisuhde-elämään — kuten esimerkiksi treffiohjelmat. Kiinnostavaa oli se, että parien muodostaminen ja purkaminen perustuu aina siihen, että ihmiset puhuvat kahdella äänellä, naisen ja miehen äänellä. Hyvän treffi-shown tekee se, että joku antaa vastaukset ja sanoo asiat, joista haastattelija pitää eniten. Joissakin ohjelmissa parit saavat pisteitä ja voittavat palkintoja, jos he antavat samat vastaukset. Pari-ideaali on siis jonkinlainen julkinen sosiaalinen kokonaisuus, vaikka parit tietoisesti pannaankin puhumaan kahdella äänellä. Yhtäältä sukupuolet asetetaan toisiaan vastaan ja luodaan siis sukupuolten välinen sota ja toisaalta onnellinen, toisiaan matkiva pari. Palkintoina ohjelmissa on erilaisia kulutustuottoja, esim. huonekaluja. Idea siis on että pari löytää näiden erilaisten tunnustusverkoston läpi. Tärkeää näissä ohjelmissa on julkisesti tunnustava ruumis, jolla on kaksi sukupuolta.

— Katsoin myös ostosohjelmia. USAssa on kaapelikanavia, jotka ainoastaan myyvät tavaroita päivät pitkät. Katsojat soittavat ohjelmiin ja puhuvat juontajan kanssa siitä, mitä ostavat, miksi ja miten. Kyse on ostajien tunnustuksista ja siitä, miten tunnustaminen liittyy tietynlaisiin kultasiasiantuntijoihin ja yksilön paikkaan perheessä ja kaupallisissa verkostoissa.

— Katsoin myös monia muita ohjelmia tästä näkökulmasta. Olennaista näissä ohjelmissa on, että niiden prosessit eivät lopu koskaan. Ne jatkuvat loputtomasti. Katsojat voivat loputtomasti samaistua television hahmoihin, joskus pilailta heidän kustannuksellaan, joskus taas sympatisoida heitä. Koska strategiat ovat hyvin muuttuvia ja koska ne toistuvat jatkuvasti, ne kutsuvat katsojia jatkuvasti katsomaan näitä ohjelmia. Näissä ohjelmissa ollaan kiinnostuneita esim. parien seksielämästä tms. Tällainen ylitunnustaminen tarvitsee ihmisiä, jotka kuuntelevat ja joille tunnustetaan. Näin katsojasta tulee toisaalta liikainen pikku tirkistelijä avaimen reiässä ja toisaalta virallinen tuomitsija. Ohjelma toimii hyvin aggressiivisesti. Juontaja tekee välillä pilaa osallistuvan parin kustannuksella ja toisena hetkenä taas on sympaattinen heille. Hän siis tietoisesti vaihtaa parin asemaa. Olen kiinnostunut terapiadiskursseista, koska se on prosessi, joka tuo katsojat aina takaisin television ääreen. Toisaalta tavalliset ihmiset pääsevät puhumaan näissä ohjelmissa, mutta toisaalta heidät pannaan puhumaan hyvin pysyvien kaavojen mukaan. Yritän kirjassani tutkia siis juuri tätä prosessia.

— Tunnustaminen ja terapia ovat mielestäni tyypillinen osa nykyistä kuluttajakulttuuria. Yhä useammat tavalliset ihmiset pääsevät puhumaan omalla äänellään televisiossa, mutta toisaalta heidät pannaan aivan erityisiin asemiin ja heidän täytyy paljastaa itsensä päästäkseen osallistumaan ohjelmaan. En usko, että tällaiset tendenssit liittyvät yksin Yhdysvaltoihin, koska tällaisia ohjelmia näytetään kaikkialla maailmassa.

Televisio ja historia

— Television tunnustusdiskursseja esittelevällä tutkimuksella on yhteys myös nykyiseen työhöni. Tällä hetkellä tutkin televisiota ja historiaa. Jossain mielessä televisio ja tunnustaminen näyttää yksilökohtaiselta ja henkilökohtaiselta tapaustutkimukselta. Nyt katson, miten televisio institutionaali-

semmalla tavalla tuottaa historiallisia kertomuksia, jotka ovat vähemmän yksilökohtaisia. Tähänkin liittyy terapia- ja tunnustusdiskurssi. Teen nyt kirjaa televisiosta ja historiallisesta kertomuksesta.

— Olen aina ollut kiinnostunut historiallisesta tutkimuksesta. Alunperin opiskelin Euroopan historiaa ja tein ns. traditionaalista historiaa eli tuotin tarinoita menneisyydestä. Minua on kiinnostanut pitkään kysymys siitä, miten historiallisia tarinoita rakennetaan — historiaahan ei välttämättä tarvitse rakentaa tarinaksi. Olen nyt kuitenkin kiinnostunut siitä, miten mediat tuottavat historiaa ensinnäkin representaatioina eli mitä historialliselta representaatiolta edellytetään ja toiseksi, millä tavalla laiset ovat historiallisen kertomuksen tai ymmärryksen strategiat.

— Väitöskirjani käsitteli historiallista juonielokuvaa. Sen jälkeen tein jonkun verran vielä lisää historiallista elokuva- ja televisiotutkimusta. Tutkin mm. *Rosie the Riveter* ja *Swingshift*-nimisiä elokuvia. Toinen niistä on dokumentti ja toinen fiktiivinen Hollywood-filmi. Ne molemmat käsittelevät naisia työvoimana toisen maailmansodan aikaan; sitä kuinka naisia tarvittiin sodan aikana työvoimaksi, mutta miten heidät työnnettiin sodan jälkeen takaisin koteihin. Niissä oli samanlainen nyt—silloin -jako ja tietynlainen nostalgia. Asioita katsottiin tämänhetken näkökulmasta ja nähtiin, että naisilla oli aikoinaan mahdollisuus, mutta että sen käyttämisessä epäonnistuttiin. Näihin kertomuksiin olisi voitu valita myös toinen taso. Olisi voitu nähdä ongelmana se, mitä tapahtui sodan jälkeen ja tarkastella sitä. Mutta näin ei menetellä koskaan. Tarkastelu rajoittuu ainostaan siihen, että mahdollisuus oli ja että se menetettiin. En tutkinut niinkään sitä, mitä näinä mahdollisuuksina esitettiin kuin sitä, miten päädyttiin kertomaan nämä tarinat. Kyse on siis siitä, miten sijoitamme itsemme, kun ryhdymme kertomaan tarinoita, miksi asetamme nämä kysymykset emmekä joltain muita kysymyksiä.

— Olen tutkinut televisiota ja postmodernismia. Kahdeksan vuotta sitten minut kutsuttiin erääseen symposiumiin puhumaan televisiota ja historiasta. Ajattelin puhua historiallisista minisarjoista jotka käsittelevät kansalaissotaa ja pohtia samantapaisia kysymyksiä kuin edellä kerrotussa tutkimuksessa. Tässä yhteydessä jouduin pohtimaan yhä vakavammin teoreettisia kysymyksiä ja ennen kaikkea televisio-ohjelmien historian käsitystä.

— Se mistä nyt olen kiinnostunut, alkoi myöhäisen illan talkshowsta, jota alettiin lähettää 70-80-luvun vaihteessa. Ohjelmassa oli jatkuvasti ajallisesti mahdottomia viittauksia 50-lukuun ja toimittajat kertoivat tehneensä juttuja 20 vuotta aikaisemmin, vaikka kaikki tiesivät, ettei se ollut mahdollista, koska ohjelmaa ei ollut vielä silloin.

— Olen kiinnittänyt huomiota myös siihen, että televisiossa uutistenlukija voi puhua tyyliin: "Historiallinen tapahtuma tapahtuu ensi viikolla.", esimerkiksi palestiinalaiset ja israelilaiset tapaa- vat ensi viikolla. Myös monista vuosittaisista tapahtumista, esimerkiksi jalkapallo-otteluista puhutaan historiallisina tapahtumina. Televisiossa historia voi tarkoittaa menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta. Se voi tarkoittaa jotakin sellaista, mikä tapahtuu joka vuosi tai kerran vuosisadassa. Se voi tarkoittaa kaikenlaisia asioita. Vuosikymmenet eivät merkitse mitään. Tapahtumien taso ei merkitse mitään. Se mikä merkitsee on se, miten nämä liittyvät yhteen.

— Televisio ei siis vaikuta ihmisiin välittömästi, vaan televisio rakentaa sitä diskursiivista maailmaa, jonka kautta ihmiset antavat merkityksiä kokemuksilleen. Tavat joilla historia ymmärretään televisiossa, eivät perustu akateemiseen käsitykseen historiasta. Pysin tutkimaan niitä ristiriitoja ja eroja, joita historian ymmärtämiseen liittyy. Tutkin historiakäsitystä hyvin erilaisissa yhteyksissä, erilaisissa genreissä.

— Tutkin mm. fiktiivisiä draamasarjoja, sarjamuotoista melodraamaa. Lähestyn genreä muistin ja ajallisuuden näkökulmasta. Yksi asia mikä minua erityisesti kiinnostaa tässä genressä

on jatkuvuus, ilmiöiden kasaantuminen. Osa katsojista katsoo sarjaa hyvin pitkän aikaa ja seuraavat sarjan henkilöitä vuosia. Tässä on jonkinlainen arkipäivän kokemus historiasta ja traditiosta. Toisaalta nämä ohjelmat fragmentoivat ja tuhoavat tämän, koska niissä voidaan muuttaa tarinaa melkein miten vain: henkilöt kuolevat ja palaavat sarjaan. Siis toistaalla on jatkuvuus ja toisaalla nämä fragmenit, jotka katkaisevat jatkuvuuden.

— Tämä liittyy myös tuotantoon etenkin USAssa, jossa etenkin päivisin lähetettävien saippuaoopperoiden näyttelijät saattavat vaihtua hyvin usein, mitä monet katsojat pitävät ihan hyväksyttävänä — he tuskin edes huomaavat muutoksia. Missään muussa yhteydessä tällainen ei ole mahdollista, esimerkiksi Hollywoodilaisessa kokoillanelokuvassa tällainen olisi täysin mahdotonta, se rikkoisi kaikki sääntöjä vastaan. Tutkin siis näitä historiallisuuden katkoksia. Tutkin tässä yhteydessä myös mainoksia, jotka käyttävät sekä fiktiivistä että reaalista historiallista representaatiota. Niissä on siis ”väärennettyjä” historiallisia tilanteita että dokumenttiaineistoa. Kysymys kuuluu, miksi tuotteita pyritään myymään viittaamalla historiaan?

— Kiinnostavaa on se, että se mihin viitataan on näennäinen audiovisuaalinen arkisto, ts. historia on median omaa historiaa. On siis todennäköisempää, että historialliset osuudet imitoivat pikemminkin Ginger Rogersin elokuvia kuin 1500-luvun Ranskaa, sillä meidän audiovisuaaliset sanakirjamme rekisteröivät Ginger Rogersin esiintymiset dokumentteina. Sinulle ei siis myydä tiettyä tuotetta, vaan myös kuvia, joita tämän vuosituhanen mediakulttuuri on tuottanut. Mediakulttuuri siis käyttää itseään kaiken aikaa. Tämä on eräänlainen peiliefekti.

— Yksi kirjani kappaleista käsittelee autenttisuutta¹ (liveness) ja historiaa ja sitä, miten autenttisuus on esitetty eräällä tavalla tärkeimpänä merkinä televisiossa, eräänlaisena avaintyyppinä luonnehtimassa televisiota. Väitteeni on, että autenttisuus liittyy aina katastrofiin. Haluan oikeastaan tehdä tarkemman määrittelyn autenttisuudesta ja puhua siitä, miten se on yhteydessä historiaan — katastrofi on aina historiallinen ilmiö — tai miten autenttisuus on aina yhteydessä banaalisuuteen ja siihen, että oikeastaan mitään ei tapahdu televisiossa. Vaikka tämä kuulostaakin ehkä oudolta väitteeltä, se on mielestäni teoreettisesti kiinnostava. Täytyy siis ajatella uudelleen mm. mitä historia tarkoittaa televisiossa. Autenttisuus on aina hyvin itsetietoinen alibi muille asioille.

Etnografinen tutkimus versus tekstilähtöinen tutkimus

— Etenkin television ja elokuvan alueella vallitsee nykyään tavallaan jako kulttuuritutkimukseen ja psykoanalyttisesti vaikuttuneeseen tekstin tutkimukseen. Psykoanalyttisesti vaikuttanut tutkimus on nähty tuotanto-orientoituneena mallina, jossa merkitys annetaan ylhäältä alas ja jossa merkityksen rakenne on tekstissä. Tämän mallin nähdään asettavan lukijat orjan tapaiseen asemaan, jossa nämä ovat kyvyttömiä vapaaseen merkityksenantoon, koska ideologia asettaa heidät tiettyihin paikkoihin. Ainoa tie ulos tilanteesta on silloin muuttaa representaation keinoja. Tämän ajatuksen pohjalta 70-luvulla tehtiin avantgarde-elokuvia ja tuloksena oli lähinnä se, että ihmiset vain ikävystyivät katsoessaan niitä, sillä psykoanalyttinen teoria ei kiinnittänyt riittävästi huomiota nautinnon merkitykseen. Katsojat olivat vain abstrakteja subjektipositiota, eivät eläviä ihmisiä, jotka myös itse tuovat jotakin katsomistilanteeseen.

— Kulttuuritutkimuksen nimikkeen alla on taas kiinnitetty huomiota siihen, minkälaisia merkityksiä ihmiset antavat teksteille. Mielestäni kulttuuritutkimus on laajempi käsite ja sanoisin, että etnografinen tutkimus on vain kulttuuritutkimuksen pääkomponentti. Kulttuuritutkijat sanovat olevansa reseptio-orientoituneita ja olevansa kiinnostuneita siitä, miten katsojat tuottavat merkityksiä. He

ovat myös kiinnostuneita katsojien nautinnosta ja katsojien sosiaalis-historallisesta erityisyydestä. He korostavat, että katsojat tuovat omat uskomuksensa ym. mukaan merkityksen antoon ja uskovat, että tekstit ovat suhteellisen pysyviä ja että katsojat ovat suhteellisen vapaita ja jopa kyvykkäitä vastarintaan lukiessaan tekstejä.

— Mielestäni kulttuuritutkijoiden psykoanalyysiin kohdistama kritiikki ei ole täysin epäoikeutettua. Psykoanalyysi meni liian universaaliksi ja yleiseksi jollain tavalla. Kulttuuritutkimus ei myöskään ole kiinnostunut tiedostamattomasta, vaan ainoastaan tiedostetusta. Kritisoin kulttuuritutkimusta siitä, että se hylkää tiedostamattoman, ts. se hylkää elementtejä, jotka rakentavat yksilöt tietyn identiteetin ja historioiden varustetuiksi sosiaalisiksi subjekteiksi; elementtejä, jotka liittyvät nautinnon muodostumiseen ja joita yksilöt eivät ehkä hallitse. Mielestäni katsojaa korostettaessa teksti liiaksi yleistetään ja melkein unohtetaan teksti. Olenkin heittänyt vitsinä, että televisio voisi olla kiinni ja etnografit silti sanoisivat samat asiat.

Kadonnut teksti

— Kulttuuritutkijoiden teksteissä teksti on usein nähty väistyvä, ts. se katoaa. Tekstiä ei nähdä monimutkaisena ja ristiriitaisena katsojasta erossa olevien koodien leikkauspisteenä, vaan oletetaan, että teksti on pysyvä ja että katsojat vastustavat sitä. Etnografit puhuvat siitä, kuinka katsojat luovat omat merkityksensä — eivät siitä, että katsojat havaitsisivat tietyt merkitykset. Minä asetun keskitielle tässä kysymyksessä: mielestäni tekstit ovat paljon monimutkaisempia ja moninaisempia kuin kulttuuritutkimuksessa esitetään. Mielestäni sekä teksti että katsoja täytyy spesifioida ja historiallistaa tarkemmin. Mutta samoin kuin yksilöillä on historiansa, niin myös teksteillä on historiansa. Tekstit eivät katoa, kun ne on kerran luettu. Ne saattavat kantaa jälkiä tuotantohetkestään, mutta se ei tarkoita sitä että niillä olisi sellainen esteettinen kieli, joka ei mahdollistaisi uudelleen lukemisia.

— Yksi toinen seikka, johon olen kiinnittänyt huomiota, tulee esille Stuart Hallin *Encoding/decoding*-artikkelissa. Vaikka hän myöntää tekstin olemassaolon, niin jopa kieli, jota hän käyttää jollain tavalla jättää huomiotta tekstin. Sisäänkoodaus on prosessi, jossa yksilöt ja instituutiot luovat jotain ja uloskoodaus kuvaa prosessia, jossa katsojat saavat jotain. Mutta jos katsot mallia, niin huomaat, ettei koodi olekaan siellä. Toisin sanoen se, mitä luodaan ja jolle annetaan merkityksiä, ei olekaan mukana edes kielessä, jota kulttuuritutkimus käyttää puhuessaan merkityksestä ja merkityksen tuotannosta.

— Sisäänkoodauksen ja uloskoodauksen välillä eli mallin keskeltä siis puuttuu jotain ja se on mielestäni teksti, joka on sisään- ja uloskoodauksen leikkauspiste. Tekstin voimakkuus ja moninaisuus on juuri siinä ja juuri se katoaa. Minulla on todella suuria ongelmia tämän kanssa, koska kadottamalla tämän voit väittää, että jotkut yksilöt ovat vastarinnassa ja vastustavat, koska et kiinnitä huomiota siihen, mitä teksteissä on sellaista, joka saattaa sisältää paikan sen itsensä purkamiselle ja mitätoimiselle. En ole etnografista tutkimusta ja lukijatutkimusta vastaan, mutta mielestäni kieli, jota he käyttävät aliarvioi heitä, koska se sisältää niin monia aporiaisia oletuksia, joita ei selvitetä.

— Tapa jolla etnografista tutkimusta tehdään, tekee hyvin vaikeaksi tehdä vertailevaa etnografista tutkimusta. Tutkijathan määrittelevät ryhmät yleensä mm. luokan, rodun ja sukupuolen mukaan. Ja mitä ikinä tutkittavat sitten sanovatkin, on aina tulkittu niiden ryhmän ominaisuuksien mukaan, joista tutkimus alkoi — ei sellaisten ominaisuuksien kautta, jotka olisivat löytyneet tutki-

muksen myötä. Kutsun tätä itseään vahvistavaksi tutkimukseksi. En vastusta etnografista tutkimusta, jossa ei ole etukäteen päätetty sitä, mitä lukeminen merkitsee, ts. sellaista, missä teksti ei katoa. Tällaisessa lukemisessa myös yksilöt katoavat, he tulevat ei-historiallistetuiksi ja universalisoiduiksi erityisyydessään. Pidän sitä ongelmallisena ja liiallisena yksinkertaistamisena.

Teksti voi olla konteksti

— Tekstit eivät mielestäni orjuuttavasti määrää lukemista, vaan ne ovat mielestäni ristiriitaisia ja monimutkaisia, ja ne saattavatkin lähestyä asioita eri tavoin. Minä olen kiinnostunut lukemaan tekstien ristiriitaisuuksia. Se on minun erityisintressini, ja työni painopiste on siinä. Mielestäni sillä on vaikutuksia lukijoille, mutta mielestäni tekstit eivät orjuuta lukijoita. Ihmiset ovat myös kompleksisia ja ristiriitaisia eivätkä aina asetu samaan paikkaan. Tiedän, että on muodokasta sijoittaa itsensä, mutta se mistä pidän tai en pidä tai mitä arvostan tai otan annettuna keskiluokkaisena USAn kansalaisena saattavat olla eri asioita kuin ne, joista pidän tai en pidä feministinä. Tai ehkä ne ovat eri asioita kuin ne, jotka otan tai en ota annettuina, siksi että olen tiedostamattomasti muotoutunut patriarkaatin vaikutuksesta. Tai ehkä ne ovat eri asioita, ne joista pidän tai en pidä tai en ota/otan annettuina, koska olen kyvytön identifiotumaan elokuvan patriarkaattiin jonain aikana. Saatan siis pitää tai olla pitämättä filmistä — en siksi että olen usalainen keskiluokan tyttö — vaan siksi, että eri asiat saattavat merkitä eri asioita.

— Niin kauan kuin kulttuuritutkimus olettaa vastarintaa lukemisessa, niin kulttuuritutkijat eivät tietenkään koskaan puhu keskiluokkaisista valkoisista miehistä. Noiden poikien oletetaan ottavan hallitseva merkitys, mikä ei myöskään tietenkään ole välttämättä paikkansapitävä oletus. Näistä ryhmistä ei vain koskaan puhuta. Kulttuuritutkimuksessa on poliittinen agenda, jonka mukaan annetaan ääni niille, joilla sitä ei yleensä ole. Pidän tästä. On kuitenkin muistettava, että on tapoja, joilla yksilö osallistuu valtaan ja tapoja joilla hän ei osallistu tai ei halua osallistua valtaan. Se, miten nautin tekstistä, saattaa vaikuttaa tai olla vaikuttamatta samanaikaisesti ja ristiriitaisesti. En usko, että useimmat etnografit ymmärtävät tätä. He haluavat nähdä vastarintaa ja vastustavat tekstin hallitsemia lukijuuksia. Ei sillä ole väliä, miten erityisiä heidän lukijansa ovat, koska he antavat heille apioireja identiteettejä ja päätyvät universalisoimaan vastauksia. On ironista se, miten et voi estää universalisoimista ottamalla huomioon iän, sukupuolen, kansallisuuden yms., mutta et voi. Etnografit eivät mielestäni onnistu välttämään sitä, mitä pyrkivät välttämään.

— Mielestäni on myös paljon sellaista kulttuuritutkimusta, joka puhuessaan tuotannosta ja reseptiosta itseasiassa uusintaa sitä, mitä kutsun konventionaaliseksi massakulttuurimalliksi; lineaariseksi malliksi, jossa on tuottaja/lähettiläjä, viesti ja sen vastaanottaja. Viesti on teksti ja vastaanottajan kontekstina ovat sosio-demografiset tekijät. Myös institutionaalinen tuotantoprosessi nähdään kontekstina. Minulle medioiden maailma ja reseptio ei ole rakenne tällä tavalla.

— Kun sanon, että tutkin tekstejä, sanon niin, jotta ihmiset ymmärtävät, mitä teen. Ajattelen, että jos kasvat televisiota ja elokuvaa katsellen niin myös tästä tulee konteksti, jonka ihminen kantaa mukanaan identiteettiinsä. Identiteetti voidaan tulkita tekstinä eikä kontekstina, demografisena muuttujana. Mielestäni niistä mikään ei ole tarpeeton, mutta teksti — konteksti -suhde on hyvin epävakaa ja jatkuvan uudelleen arvioinnin kohde. Joskus sosiodemografiset tekijät saattavat vaikuttaa siihen miten luen, toisinaan taas ohjelmat, joita katsotaan jatkuvasti saattavat muodostaa diskursiivisen muodostuman, josta tulee konteksti, jonka tuon mukana arkielämäni ja sitten — mikä on teksti?

— Teksti saattaa siis olla kuin rakkaussuhde, josta pidän tai en pidä. Se ei ole yksinkertainen syy-seuraus-suhde, vaan pysyvä vuorovaikutussuhde. Mielestäni sosio-demografiset tekijät eivät ole tarpeettomia, mutta mielestäni joskus teksti on tärkeä, toisinaan taas konteksti. Joskus televisio-ohjelma on teksti, ja joskus se on konteksti. Vastaus riippuu siitä, mitä teemaa käsitellään ja miten. Kulttuuritutkimus ja etnografia liiksi nämä asiat stabilisoivat. En ole kiinnostunut malleista, jotka lipsauttavat ulkopuolelle tällaiset ongelmat. Näen tämän muna-kana -ongelman tapaan: on vaikea tietää, kumpi tulee ensiksi. Entä mitä tapahtuu, jos toista ei tule ilman toista?

Postmodernismi

Whiten tapa kuvata etnografian ja tekstilähtöisen tutkimuksen suhdetta muistuttaa hiukan feministisen keskustelun sisäistä asetelmaa.

— Ongelmat ja kysymykset ovat hyvin samanlaisia. Jotkut ihmiset käyttävät näkökulman (standpoint) ja paikallistetun tiedon (situated knowledge) käsitteitä paikantaakseen itsensä. Muut ihmiset saattavat käyttää heitä paikantaakseen itsensä ja saattavat kysyä, mitä tapahtuisi, jos heidät paikannettaisiin toisiin. Tämä on sitä, mikä on minusta hedelmällistä feminismissä ja postmodernismissä. Kyse ei ole vain itsen määrittämisestä, vaan pyrkimyksestä ymmärtää, että muut paikallistavat itsensä erilailla ja että samoja asioita voidaan katsoa erilaisista näkökulmista.

— Banaali esimerkki tästä on seuraava: Kysymykseen ”onko tänään lauantai?”, voi vastata ”kyllä” tai ”ei”, mutta myös ”riippuu siitä, missä olet”. Tässä on todellinen ero. Voin sanoa, että olen tässä, ja tänään on lauantai tai voin sanoa, että vaikka minä olen tässä ja on lauantai, niin jollekulle toiselle tänään ei ole lauantai. Minua kiinnostaa jälkimmäinen ajattelutapa. Mielestäni on hyödyllistä muistuttaa itseä siitä, että samoin kuin minä, niin myös muut ovat paikannettuja. Tätä minulle merkitsee postmodernismi ja Suuren Tarinan purkaminen eli sen muistaminen, ettei kaikkialla ole aina lauantai tai ettei kysymykseen ”mitä kello on?” ole yhtä vastausta.

— Uskon, että matkustaminen todella auttaa ymmärtämään tällaisia asioita. Yksi esimerkki niistä on Raymond Williamsin teoksesta *Television: Technology and Cultural Form*. Hän kertoo olevansa britti, joka kärsii jet-lackista USAssa. Hän on valvella myöhään yöllä ja avaa hotellin television, koska ei voi nukkua. Yhdellä asemalla toisensa jälkeen on yhdysvaltalaista kaupallista tv-ohjelmaa brittiläisen julkisen palvelun television sijaan. Usalaiset ohjelmathan ovat tehty katkeamaan puolen tunnin välein — julkisen palvelun televisio-ohjelmat eivät toimi näin. Mikä minua kiinnostaa tässä, on se, että hän ei nähnyt vain yhdysvaltalaista kaupallista televisiota ja sanonut, että tämä on vain tätä usalaista kaupallista roskaa. Hän ymmärsi, että siinä oli jotain televisiomaista, että yhdysvaltalainen versio oli jollain tapaa television täysi versio eli mitä tapahtuu, jos on useita kanavia kaiken aikaa — olivatpa ne tai eivät mainosten katkomia. Sen sijaan, että hän olisi sanonut, että tämä on vain huono usalainen versio ja että meillä on parempi, hän ymmärsi, ettei kyse ollut huonoudesta tai paremmuudesta, vaan television luonteesta, että hän saattoi nähdä yhdessä paikassa jotain sellaista, mitä hän ei voinut nähdä toisaalla.

— Minulle saatetaan joskus sanoa, että postmodernismi, jota kuvaillet, on vain yhdysvaltalainen ilmiö. Mutta ei se niin ole. Satelliitit ovat kaikkialla, ja videot ovat monessa paikassa laajemmin käytettyjä kuin monikanavaisessa USAssa. Yhdistän mielelläni television ja televiestinnän. Suomessa ihmiset muodostavat verkkoja sähköpostin ja kännyköiden avulla. Audiovisuaalisuuden sijaan tulee tavallaan teleaudio. Kaikki kulkevat kaduilla puhuen ihmisille, jotka eivät ole siellä missä oikeastaan ovat. Tämä on siis yksi tapa rakentaa postmodernia identiteettiä siellä, missä ei ole yhdysvaltalaista kaapeliteleviisijärjestelmää.

Televisio muuttuu

— Voidaan myös sanoa, että televisiota ei enää ole tai voidaan sanoa, että televisio kattaa kaiken. 20-30 vuoden kuluttua se, mitä nyt kutsumme televisioksi on jotain aivan muuta kuin mitä nyt. Eri-laiset aineistot esim. videopelit, musiikki, kirjallisuus tulevat kaikki olemaan tavoitettavissa television muodossa. Tietenkin tulee olemaan eroja eri paikoissa, mutta joka paikassa tulee olemaan muu-toksia verrattuna nykyiseen.

— Televisiotutkimuksessa on nykyään paljon sellaista tutkimusta, jota kutsun ironisesti "his-torialliseksi tutkimukseksi": ihmiset teoretisoivat ja ajattelevat tiedotusvälineitä, mutta heidän mallin-sa on julkisen palvelun eurooppalainen malli ennen kaapeleita ja satelliitteja tai USA:n kaupallinen network-malli ennen kaapelitelevisiota ja satelliitteja. Ihmiset teoretisoivat ja kuvailevat asioita, jotka eivät enää ole olemassa tai ne ovat loppumaisillaan samanaikaisesti, kun mediamaailma on täy-sin muuttumassa. Ironista, että itse olen kiinnostunut historia-projektista. Ajattelen että yksi asia, mihin televisio vaikuttaa on käsitys historiasta ja että se muuttaa sitä, mitä sisältyy käsitteelliseen diskursiiviseen maailmaan. En välitä siitä, onko se hyvä vai paha vai tosi vai valheellinen käsitys historiasta, vaan olen kiinnostunut siitä, että se on yksi versio historiasta ja siitä, mitä se merkitsee.

Teksti: Tarja Savolainen

Kuvat: Terhi Rantanen

Viite

1. White käyttämä termi liveness on tässä käännetty sanalla autenttisuus. White viittaa ter-millä ns. suoraan lähetykseen ja tapahtuman ajankohtaisuuteen, siihen, että televisiossa näytetään jotakin sellaista, joka tapahtuu tai jonka esitetään tapahtuvan juuri nyt. Esitys tulee tai sen esitetään tulevan niin sanotusti "livenä".